

**TOIMEENTULOTUKIOHJE
UUDEN OULUN
KUNNISSA**

1.1.2012 ALKAEN

Ohjeellinen, tueksi päätöksentekijöille

SISÄLLYS

1	SÄÄNNÖKSET	2
2	OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN JA TOIMEENTULOTUEN HAKEMISMENETTELY	2
2.1	TOIMEENTULOTUEN RAKENNE JA MÄÄRÄYTYMINEN	4
2.2	TOIMEENTULOTUEN MÄÄRÄYTYMISAIKA JA MÄÄRÄYTYMINEN LASKELMIEN PERUSTEELLA	4
2.3	ANSIO- JA ELÄKETULOT, ETUUDET JA MUUT SATUNNAISET TULOT (LAKI TOIMEENTULOTUESTA 1412/1997, 11 § JA 12 §).....	5
2.4	VERONPALAUTUKSET /JÄÄNNÖSVEROT.....	7
2.5	TYÖTTÖMYYSTURVAN HUOMIOIMINEN TULONA.....	7
2.6	VARAT	7
2.7	TULOJEN JAKSOTTAMINEN JA TAKAUTUVA TARKASTELU	8
2.8	TULOT, JOITA EI OTETA HUOMIOON	9
2.9	TOIMEENTULOTUEN MYÖNTÄMINEN PERINTÄÄ VASTAAN (LAKI TOIMEENTULOTUESTA 1412/1997, 20-23§).....	11
3	OPISKELIJAT	11
4	YRITTÄJÄT.....	14
5	VANGIT.....	14
6	PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT.....	15
6.1	PERUSOSA, JOKA ON NORMITETTU (LAKI TOIMEENTULOTUESTA 1412/1997, 7 A § JA 9 §).....	15
6.1.1	Alennettu perusosa	16
6.2	MUUT PERUSMENOT.....	17
6.2.1	Asumismenot	18
6.2.2	Poste Restante ja muut vailla vakituista osoitetta olevat.....	20
6.2.3	Vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot	20
6.2.4	Työmatkamenot	22
7	TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT.....	23
7.1	PÄIVÄHOITOMENOT JA ILTAPÄIVÄKERHON MAKSUT.....	23
7.2	LASTENVAUNUT /RATTAAT /YHDISTELMÄVAUNUT /MUUT LASTEN TARVIKKEET.....	24
7.3	LASTEN LUONAPITO	24
7.4	LASTEN HARRASTUSMENOT	24
7.5	HUONEKALUT JA KODINKONEET	24
7.6	VUOKRAVAKUUS / VUOKRAVAKUUSSITOUMUS	25
7.7	MUUTTOKUSTANNUKSET	26
7.8	ERITYISISTÄ TARPEISTA AIHEUTUVAT VAATEHANKINNAT	26
7.9	HAUTAUSKUSTANNUKSET	26
7.10	OPINTOLAINAN KOROT JA MUUT OPISKELUSTA AIHEUTUVAT KULUT.....	27
7.11	PASSIT JA KANSALAIUUSHAKEMUKSET	27
7.12	ERITYISRUOKAVALIO.....	27
8	EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI.....	27
9	SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUT	28
10	KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ	30

TOIMEENTULOTUEN YLEISET PERUSTEET

VOIMASSA 1.1.2012 ALKAEN

Toimeentulotuen myöntämisperusteet on käsitelty ja hyväksytty aiemmin kunkin uuden Oulun kunnan sosiaalipalveluista vastaavassa lautakunnassa. Tällä ohjeistuksella korvataan aiemmat soveltamisohjeet. Nämä ohjeet eivät koske lastensuojelulain (417/2007) 36 §:n perusteella avohuollon avustuksena myönnettävää taloudellista tukea.

1 SÄÄNNÖKSET

Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Toimeentulotukiasian käsittelyssä on huomioitava seuraavat säädökset ja ohjeistukset muutoksineen:

- Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412
- Hallintolaki 6.6.2003/434
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189
- Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
- Avioliittolaki 13.6.1929/234
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/ 493
- Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133 (vuonna 2012 sovelletaan Oulun kaupungin osalta)
- Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2007:11.

2 OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN JA TOIMEENTULOTUEN HAKEMISMENETTELY

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuen tarve selvitetään, arvioidaan ja ratkaistaan yksilö- ja perhekohtaisen elämäntilanteen sekä taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen perusteella.

Jokaisella on velvollisuus omien kykyjensä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929) ja lapsen elatuksesta

annetussa laissa (704/1975) puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. Pääsääntöisesti alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat.

Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa, eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Muuksi tavaksi katsotaan mm. se, kun hakija saa avustuksia elantoon, asumiseen ja koulutuskustannuksiin vanhemmiltaan tai muilta omaisilta.

Ei-kiireellinen toimeentulotuki haetaan hakijan vakituisesta oleskelukunnasta. Kiireellinen toimeentulotuen avuntarve arvioidaan siinä kunnassa, jossa hakija oleskelee kiireellisen avuntarpeen syntyhetkellä.

Mikäli toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa laitoksessa tai muussa palveluasumisyksikössä (yksityinen/julkinen) määräaikaisessa asumismuodossa toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää hakijan vakituinen oleskelukunta /asuinkunta. Vakituinen oleskelukunta/asuinkunta on pääsääntöisesti se kunta, josta hakija on terveydenhuollon tai sosiaalihuollon viranomaisen läheteellä /päätöksellä sijoitettu määräaikaiseen hoitoon tai kuntoutukseen.

Mikäli toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa toistaiseksi esim. palveluasumisyksikössä toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää se kunta, missä palveluasumisyksikkö sijaitsee. Sillä seikalla ei ole merkitystä, menikö henkilö asumispalveluyksikköön itsellisesti vai esim. jonkun kunnan läheteellä. Oleellista on se, että asumista ei ole määriteltävä määräaikaiseksi ja että asuminen on jatkuvaa, esim. vuokrasuhteeseen perustuvaa (KHO 11.7.2006, taltio 1766 ja 11.7.2006, taltio 1767).

Mikäli toimeentulotuen hakija tai hänen perheenjäsenensä asuu vakituisesti tai oleskelee vakituisen luonteisesti kahdessa kunnassa, tulee hänen hakea toimeentulotukea siitä kunnasta, minkä kunnan alueella oleskelusta johtuen toimeentulotuen tarpeen aiheuttavat kustannukset ovat syntyneet.

Mikäli hakijalle aiheutuu toimeentulotuen tarpeeseen johtaneita kustannuksia molemmissa kunnissa oleskelun johdosta, tulee hänen myös hakea tukea molemmista kunnista. Menojen (esim. asumismenojen) tulee olla toimeentulotukilain kannalta välttämättömiä ja kohtuullisia, eikä hakijalla voida katsoa olevan mahdollisuutta oleskella vain yhdessä kunnassa oleskelun syy (esim. opiskelu) huomioon ottaen.

Toimeentulotukea voidaan hakea kirjallisesti, toimeentulotuen hakemista varten voidaan varata vastaanottoaika hakijan tilanteesta riippuen tai hakemus voidaan tehdä muulla toimeentulotukiviranomaisen hyväksymällä tavalla. Hakijan on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, mikäli se on tarpeen toimeentulotukiasian selvittämiseksi (Hallintolaki 434/2003, 12 § 1 momentti). 18 -vuotta täyttäneet, vanhempiensa luona asuvat henkilöt asioivat toimeentulotukiasioissa itsenäisesti.

Asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa on annettava toimeentulotukiviranomaiselle kaikki ne tiedot, joita viranomaisen tarvitsee toimeentulotuen tarpeen määrittämiseksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 17 §). Jos hakija on antanut vääriä tietoja, voidaan maksettu toimeentulotuki periä takaisin.

Puutteellinen hakemus voi viivästyttää asian käsittelyä tai hakemus voidaan joutua hylkäämään, mikäli tarvittavia pyydettyjä lisäselvityksiä ei saada määräajassa.

2.1 Toimeentulotuen rakenne ja määräytyminen

Toimeentulotuki jakaantuu perustoimeentulotukeen ja täydentävään toimeentulotukeen sekä ehkäisevään toimeentulotukeen.

Perustoimeentulotukeen on sisällytetty pääosa toimeentulotuella katettavista menoista. Perustoimeentulotuki kattaa perusosan lisäksi muun muassa kaikki terveydenhuoltomenot ja asumiseen liittyvät menot. Asumismenojen osalta sosiaali- ja terveyslautakunta määrittää toimeentulotuessa hyväksyttävät kohtuulliset asumismenot jäljempänä tässä ohjeistuksessa.

Täydentävässä ja ehkäisevässä toimeentulotuessa huomioidaan henkilön / ruokakunnan / perheen erityisistä olosuhteista ja syistä tarpeellisiksi katsottavat menot kohtuullisuusharkintaan perustuen. Toimeentulotuen hakijan tulee perustella erityiset menot hakemuksessaan ja päätöksentekijän tulee päätösperusteluissaan ottaa kantaa niihin.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Toimeentulotuen rakenne ja suuruus on pyritty muodostamaan siten, että toimeentulotuki kattaa tukea tarvitsevien riittävän peruskulutuksen.

2.2 Toimeentulotuen määräytymisaika ja määräytyminen laskelmien perusteella

Toimeentulotuen perusteena olevia toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 §:ssä ja 7 c §:ssä tarkoitettuja menoja sekä 11 §:ssä ja 12 §:ssä tarkoitettuja tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään.

Toimeentulotuki määrätään pääsääntöisesti kuukaudelta kerrallaan (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 15 §) Toimeentulotuki voidaan tarpeen mukaan myöntää ja maksaa myös kuukautta lyhyemmältä tai pidemmältä ajalta. Toimeentulotuen hakijan saamat tulot voidaan jaksottaa huomioitavaksi useammalle toimeentulotuen hakemiskuukaudelle, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi ottaen huomioon tulon kertaluonteisuus, käyttötarkoitus tai peruste, minkä vuoksi tulo on saatu.

Perustoimeentulotukipäätös perustuu pääsääntöisesti kuukausikohtaiseen toimeentulotukilaskelmaan ja asiakas näkee siitä aina eritellysti, mitä tuloja ja mitä menoja hänelle on kyseiselle kuukaudelle huomioitu. Lisäksi päätöksen perusteluissa hakijalle kerrotaan teksti-

nä sellaiset laskelmaan liittyvät perusteet, jotka ovat tarpeen ja joita ei ole voitu ilmaista laskelman tulo- ja menoselitteisiin varatussa tilassa.

Toimeentulotuen määrä on toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 6 §:n mukaan määriteltujen toimeentulotuesta hyväksyttävien menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus. Tulot ja varat otetaan huomioon ensin toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 §:ssä tarkoitettua perustoimeentulotukea myönnettäessä.

Mikäli perus- ja /tai täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat miinusmerkkisiä, saa haki- ja erotuksen mukaisen määrän perus- tai täydentävää toimeentulotukea, ellei olosuhteista muuta johdu. Kun perus- ja /tai täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat plusmerkkisiä, niin toimeentulotukihakemus pääsääntöisesti hylätään, ellei olosuhteista muuta johdu.

Jos perustoimeentulotukilaskelma tai perustoimeentulotukilaskelman pohjalta tehty täydentävän toimeentulotuen laskelma osoittaa tuloylijäämää (plusmerkkinen laskelma), siirretään muun muassa palkka- ja yritystulosta, veronpalautuksesta sekä sosiaalietuudesta johtuvaa ylijäämää enintään kaksi kuukautta perustoimeentulotuen laskelmiin, ellei asiakkaan olosuhteista muuta johdu.

Mikäli tuloylijäämä johtuu kertaluonteisesti saadusta tulosta ja siihen liittyvästä varojen tarkastelusta takautuvasti ja on suuruudeltaan yli 2000 euroa, voidaan tuloylijäämä siirtää toistuvasti, kunnes tuloylijäämätilanne lakkaa, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi eikä vaaranna hakijan välttämätöntä toimeentuloturva.

Jos asiakkaalla ei ole perustoimeentulotuen laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen, siirtyy laskelman osoittama tuloylijäämä mahdollisesta täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan ja päätökseen.

Täydentävää toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti täydentävän toimeentulotuen laskelman mukaan erillisellä täydentävän toimeentulotuen päätöksellä. Mikäli toimeentulotuen hakijalla on perustoimeentulotukilaskelman perusteella (miinusmerkkinen laskelma) oikeus toimeentulotukeen, ei täydentävän toimeentulotuen laskelmaa tarvitse erikseen tehdä.

Toimeentulotuesta tehdään aina erilliset päätökset perustoimeentulotuen, täydentävän toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta.

2.3 Ansio- ja eläketulot, etuudet ja muut satunnaiset tulot (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 11 § ja 12 §)

Tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja varat. Tuloilla tarkoitetaan kaikkia henkilön tai perheen käytettävissä olevia tuloja tulolähteestä riippumatta. Tuloja tarkasteltaessa sillä ei ole merkitystä, ovatko tulot veronalaisia vai verottomia. Huomioon otettavia tuloja ovat esimerkiksi palkka-, eläke- ja pääomatulot, etuudet, vakuusyhtiöiden korvaukset sekä yksityisistä ja julkisista lähteistä saatavat avustukset.

Mikäli toimeentulotuen hakija, jolla mahdollisesti olisi oikeus elatusapuun, ei yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta ole kolmen kuukauden aikana ryhtynyt toimenpiteisiin elatusavun saamiseksi eli ei ole laittanut vireille elatussopimuksen vahvistamista tai käräjäoikeuden käsittelyä päätöksen saamiseksi, elatusapu huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa tulona elatustuen suuruisena.

Kaikki asiakkaan tilillä näkyvät tilisiirrot kuten avustukset, lahjat, lainat ja pikaluotot otetaan pääsääntöisesti tulona huomioon ja niistä vaaditaan selvitys lukuun ottamatta enintään 100 €/henkilö ja 200€/kotitalous suuruista satunnaista (enintään 2 kk) summaa, jonka katsotaan olevan tavanomaiseen elämän piiriin kuuluvan lahjan suuruinen. Kyseiset satunnaiset tulot voivat kuitenkin vähentää vastaavasti hakijan/perheen täydentävän tai ehkäisevän tuen tarvetta sen kuukauden osalta, jolloin satunnainen tuki on jätetty huomioon ottamatta em. perusteilla perustoimeentulotukilaskelmassa.

Laina huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa tulona ja takaisinmaksu hyväksytään vastaavasti menona, mikäli laina on käytetty toimeentulotukeen oikeuttaviin menoihin (esimerkiksi vuokran maksun turvaamiseen). Asiakkaan on pystyttävä osoittamaan, että lainaraha on maksettu takaisin lainanantajalle.

Ansiotulot ovat aina ensisijaisia suhteessa toimeentulotukeen. Mikäli toimeentulotuen hakija jää esimerkiksi vuorotteluvapaalle, osa-aikaisalle tai palkattomalle virkavapaalle ja näiden toimenpiteiden johdosta hakijalle aiheutuu toimeentulotuen tarve, hakijalla ei pääsääntöisesti katsota olevan oikeutta toimeentulotukeen. Hakija ohjataan päätöksessä palaamaan työsuhteeseensa. Tarvittaessa hakijan perusosaa voidaan myös alentaa enintään 40 % yksilöllisen harkinnan perusteella, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1-2 § ja 10 §).

Ansiotuloihin sovelletaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 § 3 momenttiin ajalle 1.1.2009 - 31.12.2014 tehtyä väliaikaista muutosta. Em. lakimuutoksen perusteella vähintään 20 % ansiotuloista, kuitenkin enintään 150 euroa kuukaudessa toimeentulotuen saajatuloista kohden, jätetään tulona huomioimatta toimeentulotukea laskettaessa.

Alaikäisten lasten (alle 18 –vuotiaat) satunnaisia ja vähäisiä kesä- ja viikonloppupalkkoja ei huomioida lainkaan tuloksi. Satunnaisella tulolla tarkoitetaan enintään kahden (2) kuukauden tuloja. Vähäisellä tulolla tarkoitetaan enintään 300€/kk (esim. nuorten kesäseteliavustukset). Alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin ansiotulo on enintään 100€/kk ja/tai tulot ylittävät hänen toimeentulotuksessa hyväksyttävät menot (perusosameno, pääluvun mukainen osuus asumismenoista ja muut tarpeelliset toimeentulotuksessa huomioitavat menot). (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 11 § 2 mom. kohta 2 ja 7a § ja 7c §.)

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 2 mom. 3 kohdan mukaan tuloja, siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenot ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja, ei oteta tulona huomioon.

Menona hyväksytään tositteen mukaiset edullisimman matkustustavan mukaiset työmatkakulut. Pääsääntöisesti käytetään verottajan ohjeistusta oman auton käytöstä työmatkoihin.

Mikäli työmatkakustannukset esitetään sen jälkeen kun perustoimeentulotukea koskeva laskelma ja päätös on jo tehty, voidaan työmatkakulu korvata tositteen mukaan, ilman uutta korjattua laskelmaa perustoimeentulotuen päätöksellä.

Muut työssäkäynnistä aiheutuvat menot (työvaatteet ja työvälineet enintään 100 euroa /vuosi) vähennetään perustoimeentulotukilaskelmassa laskelmaan laitettavasta palkkatulosta. Laskelmaselitteessä ja päätöksen perusteluosiossa on mainittava asiasta.

2.4 Veronpalautukset /jäännösverot

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7c §:n täydentävää toimeentulotukea koskevan kohdan perusteella toimeentulotukilaskelmassa huomioidaan veronpalautukset pitkäaikais- ja toistuvaisasiakkaille tulona 100 euroa /ruokakunta + 50 euroa /lapsi ylittävältä osalta, tavoitteena itsenäisen suoriutumisen edistäminen. Avio- /avopuolisoiden osalta mahdollinen jäännösvero vähennetään puolison saamasta veronpalautuksesta.

Muiden asiakkaiden osalta veronpalautukset huomioidaan kokonaan tuloksi. Jäännösveroja ei huomioida toimeentulotuessa hyväksyttäväksi menoksi. Hakija ohjataan jäännösveron suhteen hakemaan verottajalta/ kunnalta veronmaksun lykkäystä, huojennusta tai poistamista.

2.5 Työttömyysturvan huomioiminen tulona

Ansiosidonnainen päiväraha-, peruspäiväraha- ja työmarkkinatukitulo huomioidaan tulona 20 maksupäivältä kuukaudessa, kun maksu on säännöllistä.

Mikäli hakija saa soviteltua päivärahaa tai tulot vaihtelevat muuten, hakijalle katsotaan tuloksi tosiasialliset tulot. Tällöin tuloja ja menoja arvioidaan tukea myönnettäessä pitemmältä aikaväliltä, kuin mille tukea haetaan.

2.6 Varat

Varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten toimeentulotukea myönnettäessä käytettävissä olevat varat. Varoina ei kuitenkaan oteta huomioon esim. henkilön tai perheen käytössä olevaa vakinaista asuntoa eikä tarpeellista asuinirtaimistoa.

Käytettävissä olevat varat kuten säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus otetaan huomioon kohtuullisuusharkintaa käyttäen siten, että säästöistä ja muista varoista voidaan vähäinen osa (100 euroa /ruokakunta + 50 euroa /lapsi) jättää henkilön tai perheen itsenäisen suoriutumisen turvaksi. Hakijan näin saama etu voi vähentää täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarvetta hakemuskuukaudelle.

Säästöjä ovat mm. hakijan tiliotteella hakemuskuukautta edeltävän kuukauden viimeisen päivän säästössä oleva saldo, joka on käytettävissä hakemuskuukaudelle. Tällöin tulee huomioida, että hakijalla tulee olla hakemuskuukauden alussa rahavarat vuokranmaksuun ja muihin hänen toimeentulotuesta huomioitaviin menoihin sekä sellaisiin maksuvelvoitteisiin, joihin hän on sitoutunut, eikä voi niitä välittömästi purkaa.

Mikäli hakija on välittömästi ennen toimeentulotuen hakemiskuukautta käyttänyt pankkitileillään olleet varat sellaisiin menoihin, jotka eivät ole välttämättömiä eivätkä toimeentulotuesta huomioitavia menoja, tarkastellaan hakijan varoja takautuvasti 2.7 luvussa mainitulla tavalla. Tällöin selvitetään mm., liittyikö varojen käyttöön hakijaa sitovia pakollisia maksuvelvoitteita vai oliko varojen käyttö hakijan oma valinta.

Alaikäisen lapsen (alle 18 -vuotiaan) säästöjä ja varoja ei oteta huomioon siltä osin, kun ne ovat yksilöllisen ja eritellyn suunnitelman ja kohdentamisasiakirjojen (pankin asiakirjat, lahjakirja, testamentti) mukaan tarkoitettu lapsen itsenäistymisvaroiksi ja ovat enintään 2000 euron suuruisia. Muutoin alaikäisen käytävissä olevat varat kuten säännölliset tulotkin huomioidaan tulona siltä osin kuin ne kattavat hänen perusosa-, asumis- ja muut toimeentulotuesta hyväksyttävät menot (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 11 § kohta 2 ja 7a § ja 7c §) 100 euroa ylittävältä osalta.

Mikäli itsenäistymisvaroja kerryttänyt henkilö tulee toimeentulotuen asiakkaaksi 18 -vuotta täytettyään, huomioidaan nämä varat täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarvetta vähentävänä.

Tukea myönnettäessä voidaan tuki määrätä perittäväksi takaisin sellaisesta varallisuudesta, joka ei ole tarpeen tuen hakijan toimeentulon turvaamiseksi. Jos omaisuuden hankkimiseen on otettu lainaa, varallisuus tulee ottaa huomioon nettomääräisenä perintää tehtäessä.

Kiinteän, muussa kuin omassa asuinkäytössä olevan omaisuuden realisointiajaksi määritellään enintään 6 kk. Määritellyn realisointiajan jälkeen tehtävät perus- ja täydentävän toimeentulotuen päätökset tehdään perinnällä. Verotusarvoltaan alle 1000 euron suuruista kiinteää omaisuutta ei edellytetä pääsääntöisesti realisoitavaksi. Mikäli omaisuuden realisointi on erityisen vaikeaa tai kohtuutonta (esim. omaisuus on perikunnan yhteinen) voidaan toimeentulotukea tilapäisesti myöntää ja myönnetystä toimeentulotuesta tehdään takaisinperintä varallisuudesta (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 20 – 22 §).

2.7 Tulojen jaksottaminen ja takautuva tarkastelu

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 15 §:n mukaan tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jolle ajalle toimeentulotuki määrätään.

Toimeentulotuen hakijan saamat tulot, tulonlähteestä riippumatta, voidaan jaksottaa huomioitavaksi useammalle toimeentulotuen hakemiskuukaudelle, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi ottaen huomioon tulon kertaluonteisuus, käyttötarkoitus tai peruste, minkä vuoksi tulo on saatu. Kyseinen tilanne on esimerkiksi silloin, kun henkilö tai perhe saa suuren

kertakorvauksen, esimerkiksi perinnön, omaisuuden myyntitulon, vakuutuskorvauksen, veikkausvoiton tai muun näihin verrattavan tulon.

Tilanteessa, jossa asiakas hakee toimeentulotukea ensimmäistä kertaa tai edellisestä asiakkuudesta on kulunut aikaa (asiakas ei ole ollut toimeentulotuen asiakkaana edellisenä kuukautena), tulee arvioitavaksi se, kuinka paljon asiakkaalla on varoja käytettävissään ajalle, jolle hän hakee toimeentulotukea.

Mikäli toimeentulotuen hakijan tuloja tarkastellaan takautuvasti, laskelma aloitetaan kuukausittain maksettavissa tuloissa säännöllisen tulon viimeisestä maksupäivästä, tai jos kysymyksessä on kahden viikon välein maksettava palkka, toiseksi viimeisestä maksupäivästä lukien. Viranhaltija arvioi asiakkaan tilanteen tapauskohtaisesti ja määrittää kohtuullisen käytettävissä olevien varojen määrän. Arvioinnissa huomioidaan se, onko asiakas hoitanut velvoitteensa tekemiensä sopimusten mukaisesti. Tällaisia menoja voivat olla esimerkiksi tosiasiaa maksetut kulutusluotot.

Ansiotulo, joka ei ole ollut toimeentulotukipäätöstä tehtäessä tiedossa, voidaan ottaa jälkikäteen huomioon, mikäli toimeentulotukea haetaan päätöstä välittömästi seuraavan kahden kalenterikuukauden aikana, mikäli menettely harkitaan kohtuulliseksi. Päätöksen perusteluosioon kirjataan jälkikäteinen ansiotulon huomioimismahdollisuus.

Opintolaina jaksotetaan pääsääntöisesti opintolainan myöntöajanjaksolle, vaikka se nostettaisiin kerralla tai sitä ei nosteta ollenkaan oikeudesta huolimatta. Opintolaina voidaan huomioida myös nostettavissa olevan suuruisena kertaeränä, mikäli siihen on perusteet (KHO 23.3.2005, taltio 629).

Yrittäjyyteen sisältyy yritysrisi, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin toimeentulotukioikeuden arviointikautena voidaan käyttää koko tilikautta.

Toimeentulotuki voidaan määrittää takautuvasti, mikäli hakijalla on osoittaa erityisiä syitä hakea tukea takautuvasti. Tällöin hakijan tulee esittää samalta ajalta tositteisiin perustuen tulo- ja varallisuustiedot, toimeentulotukeen oikeuttavat menonsa sekä muut tarvittavat tositteet (mm. tilitiedot).

2.8 Tulot, joita ei oteta huomioon

Toimeentulotukea myönnettäessä ei oteta huomioon äitiysavustusta, kansaneläkkeen hoitotukea, vammaistukea, lapsen vammaistukea, työttömyysturvalaissa (1290/2002) tai julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksettavaa toimintarahaa.

Vastaavasti myöskään menot joita nämä etuudet on tarkoitettu kattamaan, eivät kuulu toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin.

Kansaneläkelain (568/2007) mukainen hoitotuki on tarkoitettu sairauden tai vamman johdosta tarvittavan hoidon ja palvelun tai erityiskustannusten korvaukseksi. Vammaistukea on vammaisetuksista annetun lain (570/2007) mukaan oikeus saada sairaudesta tai vammasta johtuvan avuntarpeen, haitan ja erityiskustannusten perusteella.

Mikäli hakija saa kansaneläkelain (568/2007) mukaista hoitotukea tai vammaistukea, tulee toimeentulotukihakemukseen liittää Kelan päätökset kokonaisuudessaan. Mikäli hakija saa edellä mainittuihin lakeihin perustuen tukea menoihin, joita voitaisiin huomioida toimeentulotuessa, niin nämä menot huomioidaan toimeentulotuessa vain siltä osin kuin ne ylittävät saadut tuet (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 8 §).

Vähäisiksi katsottavia kertaluonteisia alle 100 euron /kk/henkilö ja 200€/kk/ kotitalous suuruisia avustuksia ja ansioita ei katsota tuloksi.

Alaikäisten lasten (alle 18 –vuotiaat) satunnaisia ja vähäisiä kesä- ja viikonloppupalkkoja ei huomioida lainkaan tuloksi. Satunnaisella tulolla tarkoitetaan enintään kahden (2) kuukauden tuloja. Vähäisellä tulolla tarkoitetaan enintään 300€/kk (esim. nuorten kesäseteliavustukset). Alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin ansiotulo on enintään 100€/kk ja/tai tulot ylittävät hänen toimeentulotuessa hyväksyttävät menot (perusosameno, pääluvun mukainen osuus asumismenoista ja muut tarpeelliset toimeentulotuessa huomioitavat menot). (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 11 § 2 mom. kohta 2 ja 7a § ja 7c §.)

Matkakorvauksia ei oteta tulona huomioon siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja.

Työvoimahallinnon maksamaa liikkuvuusavustuksena maksettavaa muuttoavustusta ei huomioida tuloksi ja vastaavasti toimeentulotukea ei myönnetä samaan käyttötarkoitukseen kuin ylimenevältä osalta, mikäli siihen on erityiset syyt.

Kansaneläkelaitoksen takaisinperintäpäätöksen toimeenpanoon perustuva pakollinen etuuden takaisinperintä huomioidaan hakijan kyseistä tuloa vähentävänä toimeentulotukilaskelmassa. Säännöllisesti toimeentulotukea saavan osalta kohtuullisena pidetään enintään 20 euron kuukausittaista takaisinperintää.

Sitä osaa tuloista, mikä on ulosottoviranomaisen toimesta ulosmitattu suoraan palkasta tai henkilön muusta tulosta, ei huomioida tulona. Ulosottoviranomaisen vahvistama maksusuunnitelman mukainen suoritus huomioidaan laskelmassa menona, mikäli se on korvaava menettely palkan ulosmittaukseen. Hakijan omasta tahdosta ja vapaaehtoisesti suorittamia ulosottomaksuja ei huomioida toimeentulotuessa menona.

Mikäli toimeentulotuen tarve arvioidaan pitkäaikaiseksi (yli 6 kk), ohjataan asiakas selvittämään ulosottoviranomaiselta, voidaanko tuloista ulosmitattavaa osuutta alentaa tai voidaanko asiakkaalle myöntää niin sanottuja vapaakuukausia. Ulosmittauksen osuutta voidaan määrällisesti rajoittaa silloin kun velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn takia oleellisesti vähentynyt. Asiakasta tulee tarvittaessa ohjata myös talous- ja velkaneuvonnan palveluiden piiriin.

2.9 Toimeentulotuen myöntäminen perintää vastaan (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 20-23§)

Toimeentulotuki tai osa siitä voidaan periä takaisin. Päätös perinnästä tehdään pääsääntöisesti samalla kun toimeentulotukipäätös. Perintä voidaan liittää sekä perustoimeentulotukipäätökseen että täydentävän toimeentulotuen päätökseen.

Perintä voidaan tehdä tulossa olevaa etuutta vastaan, jolloin etuuden maksaja suorittaa etuuden sosiaalitoimelle ja sosiaalitoimi palauttaa mahdollisen liikaa perityn osuuden hakijalle. Mikäli perintä epäonnistuu ja hakija saa etuuden itselleen perinnästä huolimatta, voidaan saatu etuus huomioida hakijalle tuloksi maksupäivän jälkeiselle ajalle, mikäli olosuhteista ei muuta johdu.

Mikäli hakijalla on kiinteää varallisuutta, mutta se ei ole hänen käytettävissään, toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti perinnällä tätä varallisuutta vastaan, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi.

3 OPISKELIJAT

Opiskelijan ensisijainen toimeentulojärjestelmä on opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki: opintolainan valtioneuvoston takaus, opintoraha ja asumislisä. Opintotuki on tarkoitettu kattamaan opiskeluaikaiset opinto- ja toimeentulokustannukset. Toimeentulotuella ei voi päätoimisesti opiskella.

Hakijalle, jolla on ammatillinen tutkinto tai joka on opintovapaalla ansiotyöstään, ei pääsääntöisesti synny toimeentulotukioikeutta. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa toimeentulotuen hakija voi osoittaa hänellä olevan erityiset syyt toisen tutkinnon suorittamiselle. Toimeentulotuen päätöksessä hakijaa ohjataan hakeutumaan toimeentulotukeen nähden ensisijaisten tulonlähteiden piiriin. Mikäli hakija ei noudata annettua ohjeistusta, voidaan hänen perusosaansa alentaa toimeentulotukea myönnettäessä.

Opintolainaa jaksotetaan pääsääntöisesti opintolainan myöntöajanjaksolle. Opintolainaa voidaan huomioida myös nostettavissa olevan suuruisena kertaeränä, mikäli siihen on perusteet.

Tilanteessa, jossa opiskelija ei ole hakenut tai nostonut opintolainaa vaikka hänellä olisi siihen oikeus, eikä hänellä ole esittää erityisiä syitä menettelyyn, huomioidaan koko käytämätön opintolainaa hänelle tuloksi. (KHO 30.11.1999, taltio 3854 ja 23.3.2005, taltio 629.)

Opintolainaa on toimeentulotukeen nähden ensisijainen etuus ja opiskelija veloitetaan nostamaan opintolainaa elantonsa turvaamiseksi

Opintolainaa ei kuitenkaan edellytetä nostettavaksi, mikäli:

- opiskelija on alaikäinen ja vanhemmat ovat vähävaraisia (toimeentulotukiasiakkaita)
- opiskelija on vanhempiensa taloudessa asuva alaikäinen lukiolainen
- opiskelija on vanhempiensa taloudessa asuva ammattiopintoihin valmentavassa koulutuksessa oleva
- opiskelijalla on muu erityinen sosiaalinen tilanne, edellyttää sosiaalityön palvelutarpeenarviointia.

Opiskelijoilla on mahdollisuus hakea 0 %:n ennakonpidätystä opintorahan verotukseen. Opintoraha huomioidaan tulona bruttomääräisenä, mikäli hakija ei ole esittänyt tositetta siitä, ettei ole oikeutettu 0 veroprosenttiin.

Mikäli opiskelijan opintoetuuksiin ovat vaikuttaneet vanhempien tulot ja varallisuus, tulee vanhempien osallistumisesta opiskelijan elatukseen ja koulutuskustannuksiin pyytää hakijalta erillinen selvitys.

Mikäli toimeentulotuen hakija saa tosiasiallisesti säännöllisesti vanhemmiltaan tuloja tai avustusta tulolähteestä riippumatta tai muuta elatusta, otetaan nämä huomioon hakijan käytettävissä olevana tulona.

Mikäli vanhemmilta saatu avustus on satunnaista ja tilapäistä (enintään kaksi peräkkäistä kuukautta), huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa tulona 100 euroa/kk/henkilö tai 200€/kk/kotitalous ylittävä osuus.

Itsenäisesti asuvan alle 18 vuotiaan opiskelijan toimeentulotuen hakee ensisijaisesti huoltaja, joka toimittaa päätöksentekoa varten tarvittavat selvitykset ja tositteet.

Opiskelijan ensisijainen tehtävä on opiskella myös kesäajalla. Mikäli opiskelija ei voi opiskella kesällä, eikä hän ole saanut toimeentuloaan järjestettyä muulla tavoin, voidaan hänelle myöntää toimeentulotukea.

Mikäli opiskelijalle tarjotaan toimeentulotuen vastikkeeksi ansiotyötä ja hän kieltäytyy siitä ilman erityisiä syitä, voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 2§, 2 a§ ja 10§ pykälään perustuen.

Mikäli opiskelija hakee toimeentulotukea kesäajalle, eikä hän ole nostonut opiskelukuukausille valtion takaamaa opintolainaa, johon hänellä olisi ollut oikeus ja joka on edelleen nostettavissa, voidaan nostamatta jäänyt opintolaina huomioida hakijalle käytettävissä olevaksi tuloksi hakemuskuukaudelle ja sen jälkeen siirtää tuloylijäämää seuraaville kuukausille, ellei hakijan olosuhteista muuta johdu (Laki toimeentulotulotuesta 1412/1997, 2 § ja 15 §). Opintolaina on pääsääntöisesti nostettavissa 31.7 asti ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskelevien osalta.

Mikäli opintolainaa em. tapauksessa ei ole haettu, voidaan hakija velvoittaa vielä 31.5. asti hakemaan opintolainan valtiontakaus niille kuukausille, joille takaus on mahdollista vielä saada, ellei hakijan olosuhteista muuta johdu.

Mikäli opiskelija jättää toimeentulotukihakemuksen 1.6. tai sen jälkeen ja opinnot jatkuvat eikä opiskelija ole käyttänyt opintolainaoikeuttaan, vaikka siihen on oikeus, selvitetään mikä on aiheuttanut toimeentulotuen tarpeen 1.6. jälkeen. Tällöin selvitetään hakijan varat ja tulot mm. tiliotteet lukuvuodelta 1.8. – 31.5., mahdollisuus opiskella päätoimisesti kesäajalla ja /tai toimeentulotuen vaihtoehtona tarjotaan kaupungin kesätyöpaikka.

Opiskelijaa tuetaan pääsääntöisesti täysimääräisellä perustoimeentulotuella yhden (1) kuukauden ajan seuraavissa erityistilanteissa edellyttäen, ettei hänellä ole jo ammattitutkintoa, jolla työllistyä työmarkkinoilla:

- hakijan aloittaessa opiskelunsa tietäen, ettei mahdollisesti tule saamaan maksuhäiriöiden takia opintolainan valtioneuvoston takauksia.
- myönnetystä lainantakauksesta huolimatta pankit eivät myönnä opintolainaa tai muutaakaan korvaavaa rahoitusta.
- opiskelijasta itsestään johtuvista syistä opinnot ovat viivästyneet kohtuuttomasti ja opintotuki lakkautettu.
- hakija on aloittanut opiskelun, johon ei ole oikeutta saada opintososiaalisia etuuksia eikä hakija ole muutoin varmistanut koko opiskeluajalle riittävää toimeentuloturvaa (uusi ammattitutkinto, aikuislukio, avoin yliopisto).

Samalla päätöksessä ohjeistetaan hakijaa yksilöllisesti, kuinka tulee toimia

Mikäli opiskelija ei ole viranhaltijan nimenomaisesta viranhaltijapäätökseen kirjattua yksilöllistä ohjauksesta huolimatta toiminut annetun ohjeistuksen mukaisesti ja saanut järjestettyä opintotukietuuksia korvaava rahoitusta opinnoilleen tai hakeutunut toimeentulotukeen nähden ensisijaisten etuuksien tai sosiaalityön palvelusuunnitelman piiriin, ei opiskelijaa voida kuitenkaan jättää täysin ilman toimeentulotukea.

Em. tapauksessa perusosaa voidaan alentaa yhden kuukauden ajan enintään 20 % viranhaltijan päätöksellä. Mikäli opiskelija tämän jälkeenkin kieltäytyy tai laiminlyö velvollisuutensa järjestää toimeentuloturvansa muulla hänen realistiset kykynsä huomioon ottaen kuin toimeentulotuella, niin perusosaa voidaan alentaa enintään 40 % viranhaltijan päätöksellä ja enintään kaksi (2) kuukautta kerrallaan. Uusi perusosan alentamispäätös voidaan tehdä välittömästi edellisen jälkeen, ellei olosuhteista, jotka viranomaisen tarkistaa, muuta johdu.

Yksityistä koulutusta, johon ei voi saada opintotukea ei pääsääntöisesti tueta eivätkä koulutuksen maksut ole toimeentulotuessa hyväksyttävissä menoja, ellei siihen ole erityisiä syitä ja ellei se perustu sosiaalityön palvelusuunnitelmaan. Hakija ohjataan hakeutumaan koulutukseen, joka on opintoetuuksien piirissä tai rahoittamaan opintonsa muulla tavalla kuin toimeentulotuella.

Mikäli yksin asuva toimeentulotuen asiakas lähtee opiskelemaan toiselle paikkakunnalle, minne ei ole mahdollista kulkea päivittäin, voidaan Oulussa olevan asunnon kustannuksia

huomioida ainoastaan erityisin sosiaalisin perustein enintään kolme kuukautta. Muu toimeentulotulotuen tarve (mm. perusosa) tulee hakea opiskelupaikkakunnan sosiaalitoimistosta.

4 YRITTÄJÄT

Kun yrittäjä asioi kirjallisesti ja päätöksentekijä arvioi, että yrittäjän tulottomuus tai pienituloisuus tulee jatkumaan ja että yritystoiminta on kannattamatonta, ohjataan hakija palvelutarvearvioon viipymättä.

Yrittäjää, jonka yritystoiminta jatkuu kannattamattomana, voidaan avustaa yleensä vain lyhytaikaisesti korkeintaan 3 kk:n ajan. Määräajan jälkeen edellytetään hakijan saavan kohtuullisen toimeentulonsa yritystoiminnalla, hakeutuvan työmarkkinoille työnhakijaksi lopetettuaan yritystoiminnan tai saavan toimeentulonsa muulla tavoin.

Jos yrittäjä jatkaa kannattamatonta yritystoimintaansa yksilöidystä päätösohjauksesta huolimatta ja joutuu sen vuoksi edelleen toimeentulotuen tarpeeseen, voidaan hänen perusosaansa alentaa aluksi yhden kuukauden ajan enintään 20 % sillä perusteella, että hän on itse laiminlyönyt elatustaan ja aiheuttanut sen, että työtä tai työvoimapolitiittista toimenpidettä ei voida tarjota hänelle. Kun yrittäjä toistuvasti laiminlyö em. velvollisuutensa, perusosaa voidaan alentaa enintään 40 % ja enintään kaksi (2) kuukautta kerrallaan. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1§, 2§ ja 10 §).

Yritystoimintaan usein kuuluvia kausiluontoisia tuloja voidaan jaksottaa pidemmälle ajankaksolle, pääsääntöisesti koko vuodelle kohtuullisuusharkintaa käyttäen. Asiassa tulee ottaa huomioon myös yrittäjän ja hänen perheensä muut olosuhteet ja niiden vaikutus yrityksen tulokseen.

5 VANGIT

Vankilassa saatava valtion toimivaltaan kuuluva ylläpito on vangin ensisijainen toimeentulojärjestelmä. Vanki voi kuitenkin joutua toimeentulotuen tarpeeseen, jolloin hänellä on oikeus toimeentulotukeen samoin perustein kuin muillakin tuen tarpeessa olevilla.

Ellei vangilla ole käytettävissään muita tuloja tai varoja ja hänellä on perusosalla katettavia menoja, joita hän ei ole voinut kattaa vankilasta saadulla ylläpidolla, voi olla perusteltua maksaa vangille käyttövaroja toimeentulotukena sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 7 c §:ssä määritellyn laitoshoidossa olevan käyttövaran verran (vuonna 2012, 99€).

Kunnat myöntävät tarvittavan toimeentulotuen vangeille, joiden vakinainen maistraatin vahvistama asuinkunta ja oleskelukunta kyseinen kunta on ollut ennen vankilaan menoa, ellei olosuhteista muuta johdu.

Mikäli vangilla oli kunnassa asuessaan säilyttämisen arvoista omaisuutta, niin sen säilyttäminen vapausrangaistuksen ajalla voidaan järjestää viimesijassa toimeentulotukena, mikäli muita vaihtoehtoja ei ole.

Koevapautuksessa olevan vangin toimeentulotukiasian käsittelee se kunta, jossa hakija koevapautuksessa asuu toimeentulotukea haettaessa, ellei olosuhteista muuta johdu.

Mikäli vankilatuomio on pitkäaikainen (yli 6 kk), voidaan vangille myöntää täydentävänä toimeentulotukena vaateavustusta enintään 100 euroa /vuosi, mikäli hänellä muutoin on oikeus toimeentulotukeen.

Vangin asumiskustannukset voidaan ottaa huomioon harkinnan mukaan lyhyen tuomion aikana. Mikäli vangilla on oma asunto ja oikeus asumistukeen ennen vankeusrangaistusta, Kela maksaa asumistuen rangaistuksen alkamisesta seitsemännen kuukauden alkuun saakka. Lyhyenä tuomiona voidaan pitää pääsääntöisesti kuusi kuukautta kestävä vankeusrangaistusta.

Mikäli vankeusaika oli ollut/on tiedossa heti rangaistuksen alkaessa ja se on yli kuusi kuukautta, asumiskustannukset hyväksytään toimeentulotuen menona sille ajalle, joka tarvitaan asunnon irtisanomiseksi ja tyhjentämiseksi. Jossain tilanteissa asunnon jälleenvuokraus vankeusajaksi voi olla mahdollista ja tällöin asunnosta saatu vuokratulo on vangin tuloa.

Mikäli vanki on perheellinen ja mikäli muu perhe hakee toimeentulotukea, perhettä ei ohjata asunnon vaihtamiseen, ellei perhe itse niin halua. Kohtuullisia asumismenoja arvioitaessa perheen henkilölukuun lasketaan myös vankeusrangaistuksessa oleva perheenjäsen.

6 PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti.

6.1 Perusosa, joka on normitettu (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 7 a § ja 9 §)

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, autopaikasta, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Mikäli lääkärin määräämä ravintolisä korvaa muuta ravintoa, voidaan kustannukset katsoa perustoimeentulotuella katettavaksi ravintomenoksi.

6.1.1 Alennettu perusosa

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan, jonka vuoksi henkilöllä on mm. velvollisuus hakea kaikkia niitä etuuksia, joihin hänellä on oikeus ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, ellei hän ole järjestänyt itselleen toimeentulotukeen nähden ensisijaista riittävää toimeentuloturva. Mikäli hakija ei ole yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta hakenut ensisijaisia etuuksia tai ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 2 § ja 2 a §).

Mikäli toimeentulotuen hakija yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta ei ole kolmen kuukauden aikana ryhtynyt toimenpiteisiin elatusavun saamiseksi eli ei ole laittanut vireille elatussopimuksen vahvistamista tai käräjäoikeuden käsittelyä päätöksen saamiseksi, elatusapu huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa tulona elatustuen suuruisena.

Mikäli opiskelija ei hae eikä nosta opintolainaa, vaikka hänellä olisi siihen oikeus, ei perusosan alennusta sovelleta, vaan hakematon / nostamaton opintolaina huomioidaan hänelle tuloksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1 § ja 2 §, KHO 30.11.1999, Taltio 3854 ja 23.3.2005, taltio 629). Tietyissä tilanteissa myös opiskelijan perusosaa voidaan alentaa (ks. tämän oppaan kohta 3. opiskelijoiden toimeentulotuen määräytymisestä).

Perusosaa voidaan alentaa toimeentulotukilain (1412/1997) 1-2§:n ja 10 §:n perusteella enintään 20 %:lla hakijan osalta, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että:

- 1) henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidystä ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiista toimenpidettä ole voitu tarjota;
- 2) maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tarkoitettu maahanmuuttaja ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotouttamissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotouttamissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotouttamissuunnitelmaa ole voitu laatia;
- 3) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö on kieltäytynyt osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen; tai
- 4) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö on ilman työttömyysturvalain (1290/2002), 8 luvun 7 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä kieltäytynyt kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttänyt tai omasta syystään joutunut keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan.

Perusosan suuruutta voidaan alentaa toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1 – 2 §:ssä ja 10 §:n 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia:

- 1) jos henkilön toistuvasta 10 § 1. momentissa tarkoitettua menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002), maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettuihin toimenpiteisiin; tai
- 2) jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 20 %, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiista toimenpidettä voida tarjota ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 10 § 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta.

Edellä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 2 §:ssä ja 10 §:ssä tarkoitettu perusosan alentaminen voidaan tehdä ainoastaan edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa, eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoltaan enintään kaksi (2) kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

Perusosan alentamisen tarvetta ja määrää harkitaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon tuen hakijan ja hänen perheensä olosuhteet kokonaisuutena. Perusosan alentaminen voi olla mainittuja prosenttimääriä vähäisempi tai alentaminen voidaan jättää kokonaisharkinnan perusteella kokonaan tekemättä.

Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista, yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa, suunnitelma toimista asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Mikäli hakija kieltäytyy yhteistyöstä työvoima- tai sosiaaliviranomaisen kanssa suunnitelman laatimiseksi ja hän ei saavu sosiaalityöntekijän varatulle ajalle eikä ilmoita perusteltua syytä, tulkitaan hakijan toiminta perusosan alentamisperusteeksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1-2 § ja 10 §). Varatulle ajalle saapumatta jättäminen ei yksin riitä perusteeksi perusosan alentamiselle.

6.2 Muut perusmenot

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

- 1) asumistukilain (408/1975) 6 §:ssä tarkoitettut asumismenot;
- 2) taloussähköstä aiheutuvat menot;
- 3) kotivakuutusmaksu; sekä
- 4) vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot.

6.2.1 Asumismenot

Toimeentulotuessa asumismenoja huomioitaessa tarkoituksena on viimesijassa turvata henkilön /perheen asuminen. Asumismenojen tarpeellista suuruutta harkittaessa otetaan huomioon asunnon koko ja laatu suhteessa perheen kokoon, tulotasoon ja tarpeisiin. Lisäksi huomioidaan kohtuullista asumistasoa vastaava kustannustaso paikkakunnalla.

Ruokakunnan jäsenten itse maksamat asumismenot huomioidaan pääsääntöisesti kuukausikohtaisesti maksettuja tositteita vastaan. Hakijan tulee liittää hakemukseensa vähintään hakemuskuukautta edeltävältä kuukaudelta hakijan itsensä maksamat tositteet asumismenoista (mm. vuokra ja vesi).

Asumismenot voidaan ottaa huomioon perustoimeentulotuen laskelmassa todellisen suuruisina, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole tosiasiallisesti mahdollisuutta saada paikkakunnalta kohtuukokoista ja -hintaista asuntoa.

Mikäli asunnossa asuu eri perheisiin kuuluvia henkilöitä tai on joku muutoin erityinen syy jakaa asumismenoja henkilöiden kesken, jaetaan nettoasumiskustannukset pääluvun mukaisesti, ellei olosuhteista muuta johdu. Mikäli asumiskuluja jaetaan, viranhaltijan tulee tarkistaa asuntoon tehty asumistukipäätös, mikäli sellainen on tehty.

Uudelle (ei aikaisempaa asiointia) toimeentulotukiasiakkaalle annetaan riittävä aika (3 kk) hakeutua edullisempaan asuntoon, ennen kuin asumismeno huomioidaan tukea myönnettäessä kohtuullistettuna.

Mikäli opiskelijalle on tarjottu asuntolapaikka, opiskelijaa veloitetaan ensisijaisena asumisensa turvaamisen keinona ottamaan tarjottu asuntolapaikka vastaan.

Vuokra-asunnossa asumistukilain 6 §:ssä tarkoitettuja asumismenoja ovat:

- vuokra
- erikseen maksettavat lämmityskustannukset
- vesimaksut asunnosta
- saunamaksu

Kunnissa kohtuullisiksi katsottavat vuokrat lämmityskustannuksineen:

1 henkilö enintään	450 euroa /kk
2 henkilöä enintään	525 euroa /kk
3 henkilöä enintään	620 euroa /kk
4 henkilöä enintään	713 euroa /kk
5 henkilöä enintään	810 euroa /kk
6 henkilöä enintään	99 euroa /lisää edelliseen jne.
toveriasunnossa asuvat enintään	300 euroa /henkilö

Mikäli kunnan nykyinen hyväksyttävä taso on korkeampi, hyväksytään harkinnalla korkeampi vuokrataso.

Vuokraa voidaan korottaa enintään 18 euroa /henkilö /kk, mikäli vuokra ylittää kohtuullisen vuokran tason, mutta vuokraan sisältyy kohtuullinen vesimaksu.

Asumisoikeusasunnossa käyttövastike /vuokra otetaan menona huomioon, mutta asuntolainan korkoja ei huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella.

Osa-omistusasunnossa vuokra otetaan huomioon, mutta rahoitusvastiketta eikä asuntolainan korkoja ei huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella.

Vesimaksuna huomioidaan enintään 18 euroa /kk /henkilö maksutositteita vastaan, mikäli se ei sisälly vuokraan.

Sähkölämmitysasunnossa lämmityksen osuus sähkölaskusta on 80 % ja taloussähkön osuus 20 % asumistukilain (408/1975) ja Kelan säädösten mukaisesti.

Sähkön ja veden lukemalaskut huomioidaan perustoimeentulotuen laskelmassa alkuperäisen laskun eräpäivän mukaisesti, mikäli ne ovat kohtuulliset asiakkaan kokonaisasumismenot huomioiden. Vesilasku huomioidaan niiden kuukausien osalta, joilla hakijalla on ollut oikeus toimeentulotukeen.

Vesi- ja sähkölaskujen kohtuullisuus tulee tarvittaessa tarkistaa vesi- ja energialaitokselta.

Omistusasunnossa tarkoitettuja menoja ovat:

- Normaali hoitovastike (ei rahoitusvastike tai muu vastike)
- Erikseen maksettavat lämmityskustannukset (sähkölämmitysasunnossa lämmityksen osuus sähkölaskusta on 80 % ja taloussähkön osuus 20% asumistukilain (408/1975) ja Kelan säädösten mukaisesti.
- Vesimaksut
 - vesimaksut huomioidaan omistusasunnossa todellisen maksun mukaan, kuitenkin enintään 18 euroa /henkilö /kk (koskee myös omakotitaloasumista)
- Osake- ja omakotitaloasunnon hankkimiseksi tai perusparantamiseksi otettujen henkilökohtaisten lainojen vuotuisista koroista aiheutuvat menot huomioidaan kokonaisuudessaan edellyttäen, että tuen hakijalla on tulojensa ennakkopidätyksessä huomioitu asuntolainojen korot ja että perhe asuu asunnossa. Asuntolainojen takaisinmaksuturvaa ei huomioida menoksi.
- Kiinteistön hoitomenot, joita ovat mm.
 - taloussähkö*
 - koti- ja palovakuutus*
 - tontin vuokra*
 - kiinteistövero*
 - nuohous*
 - jätehuolto*

*) huomioidaan pääsääntöisesti 1 kk:n osuutta vastaava summa normilaskelmaan, ellei olosuhteista muuta johdu.

Asumismenoja (omistus-/vuokra-asuminen) tarkastellaan kokonaisuudessaan ottaen huomioon kohtuulliseksi katsottavat asumismenot ja ruokakunnan koko suhteutettuna asumistukilain (408/1975) määräyksiin ja näihin ohjeisiin.

Koti- ja palovakuutuksen enimmäismäärät ovat seuraavat:

- kerros- tai rivitaloasunnon (sekä vuokra- että omistusasunnon) kotivakuutus, enintään 60 euroa /vuosi eli 5 euroa /kk.
- omakotitalon koti- ja palovakuutus (ei vuokrasuhde) enintään 200 euroa /vuosi eli 16,66 euroa /kk.

6.2.2 Poste Restante ja muut vailla vakituista osoitetta olevat

Mikäli vailla vakituista asuntoa oleva henkilö hakee aktiivisesti asuntoa ja hänelle aiheutuu ylimääräisiä asunnonhankintakuluja, voidaan kohtuulliset menot eriteltyjä maksutositteita vastaan huomioida hänelle täydentävänä toimeentulotukena, mikäli hakijalla olisi muutoinkin oikeus toimeentulotukeen.

Toimeentulotuen perusosa määräytyy pääsääntöisesti toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 9 §:n 1 mom. 2 kohdan mukaisesti, kun henkilöllä on osoittaa asunto, missä asuu yksin. Ellei hakija voi osoittaa asuvansa yksin, niin perusosa määräytyy toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 9 §:n 1 mom. 3 kohdan mukaisesti, esim. silloin kun henkilö asuu kavereiden luona.

Mikäli toimeentulotuen hakija on väestörekisteritietojen mukaan asunut vanhempiansa luona ja muuttaa sieltä Poste restante osoitteeseen, niin perusosa määräytyy pääsääntöisesti vanhemman luona asuvan perusosan mukaisesti, ellei ole esitetty erityisiä syitä kyseiseen järjestelyyn.

6.2.3 Vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot

Vähäiset terveydenhoitomenot (ilman lääkärin määräystä syntyneet terveydenhuoltomenot; 3 % perusosasta) sisältyvät perusosaan. Tämän ylittävältä osalta sairauden hoitoon määrättyt lääkkeet, lääkinnälliset tarvikkeet, proteesit ja apuvälineet sekä hammashuollosta ja silmälaseista aiheutuneet kustannukset huomioidaan menona perustoimeentulotukilaskelmaan.

Apuvälineiden osalta tulee selvittää onko asiakkaalla mahdollisuus saada niitä lääkinnällisen kuntoutuksen palveluna.

Mikäli ilman reseptiä saataviin lääkkeisiin tai sellaisiin lääkkeisiin tai lisäravintovalmisteisiin, joihin ei tule Kela-korvausta, myönnetään toimeentulotukea, tulee asiakkaan toimittaa

lääkärinlausunto ja hoitosuunnitelma sairauden hoidosta ja kestosta sekä lääkkeen /lisäravintovalmisteiden välttämättömydestä.

E-pillerit tai muut lääkärin määräämät ehkäisyvälineet huomioidaan menona.
Potenssilääkkeet hyväksytään menoksi vain Kelan hyväksymään perussairauden hoitona.

Toimeentulotukena korvataan vain apteekin lääkkeiden vaihtamista koskevan lain perusteella määrittämä edullisin vaihtoehto, paitsi jos lääkäri on kieltänyt lääkkeen vaihdon. Asiakkaalla on oikeus lääkekulujen lisäkorvaukseen maksettujen omavastuuosuuksien ylittäessä vuosittain määriteltävän omavastuukaton. Hakijan on ensisijaisesti haettava lisäkorvaus suoraan apteekista. Oikeus lisäkorvaukseen tulee tarkistaa Kelasta.

Terveydenhuoltomenot hyväksytään ensisijaisesti julkisessa (OYS, Terveyskeskus) terveydenhuollossa annetusta hoidosta ja sieltä määrätyistä sairauden hoitoon tarkoitetuista reseptilääkkeistä.

Julkisen terveydenhuollon palvelujen ensisijaiskäyttövelvoite koskee myös hoidon tarpeen arviointia tilanteessa, jossa julkinen terveydenhuolto ei voi itse järjestää tarvittavaa hoitoa, mutta arvioi hoidon välttämättömyyden (mm. eri terapiapalvelujen osalta).

Yksityisen terveydenhuollon menot voidaan huomioida toimeentulotuessa ainoastaan erityistilanteessa ja kertaluonteisesti, mikäli erikoishoidon tarve ja hoidon kiireellisyys tai asiakkaan hoitosuhteen jatkuvuus perustellusti sitä edellyttää. Tällöin asiakkaan on aina esitettävä hoitavan lääkärin lausunto kyseisen hoidon tarpeesta sekä selvitys siitä, ettei julkisia terveydenhuoltopalveluja ole ollut saatavilla kiireellisen hoidon tarpeen ilmettyä. Asiakasta tulee ohjeistaa päätöksessä käyttämään julkisia terveydenhuoltopalveluja.

Toimeentulotuki ei ole tarkoitettu sellaisten terveydenhuoltomenojen maksamiseen, jotka kuuluvat kunnan järjestämismvastuulle muiden lakien nojalla.

Erityisiä terveydenhuoltokustannuksia ei huomioida toimeentulotuessa muille kuin toistuvais- ja pitkäaikaisasiakkaille sekä pitkään pienten tulojen varassa eläville, ellei hakijalla ole esittää erityisiä syitä.

Hammasproteesien hankinnasta ja huollosta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset huomioidaan menona eriteltyjä maksutositteita /laskua vastaan.

Silmälääkärin tai optikon terveydellisistä syistä määräämät silmälasit huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa menona.

Perussilmälasit tai piilolinssit huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa terveydenhuoltomenona kolmen vuoden välein, ellei silmälääkäri tai optikko määrää lausunnossaan silmälasia uusittaviksi edellistä useammin erityisistä terveydellisistä syistä. Hyväksyttävänä kustannuksina silmälasien hankintaan pidetään kehysten osalta enintään 80 euroa. Linssit ilman käsittelyjä huomioidaan todellisten kustannusten suuruisena.

Yksityisen silmälääkärin palkkion omavastuuosuus voidaan huomioida laskelmaan menoksi, mikäli silmälääkärissä käynti on ollut perusteltua.

Fysikaalisesta hoidosta huomioidaan julkisessa terveydenhuollossa annetun hoidon kustannukset, ellei toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella muuta johdu.

Psykoterapian ja lyhytkestoisen terapian kulut korvataan toimeentulotuessa omavastuun osalta ainoastaan silloin, kun julkisessa terveydenhuollossa on arvioitu hakijan osalta välttämätön hoidon tarve ja hakijalle on annettu lähete psyko- ja/tai lyhytterapiaan. Menot huomioidaan Kelan korvauspäätös huomioiden omavastuun osalta pääsääntöisesti jälkikäteen maksutositteita vastaan.

Hedelmättömyyshoidosta syntyneet kustannukset julkisessa terveydenhuollossa huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa menona.

6.2.4 Työmatkamenot

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997)11 §:n 2 mom. 3 kohdan mukaan tuloja, siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja, ei oteta tulona huomioon.

Työmatkamenot huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman julkisen kulkemistavan mukaisesti.

Oman kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuvat menot voidaan ottaa huomioon esimerkiksi silloin, kun oman kulkuneuvon käyttö työmatkoilla on välttämätöntä työtehtävien, puuttuvien tai hankalien liikenneyhteyksien, sairauden tai vamman vuoksi. Pääsääntöisesti käytetään verottajan ohjeistusta oman auton käytöstä.

Hakijan tulee hakea tulojen ennakonpidätyksen alentamista työmatkakulujen vuoksi, jonka jälkeen menot voidaan huomioida.

Verottajan hyväksymiä työmatkamenoja oman auton käytöstä huomioidaan verottajan ohjeistuksen mukaisesti.

Kuntouttavasta työtoiminnasta ja työpajatoiminnasta aiheutuvia matkakuluja huomioidaan menona edullisimman matkustustavan mukaan.

Työssäkäynnistä aiheutuvia muita menoja voivat olla mm. välttämättömät työvaatteista ja työvälineistä aiheutuvat menot, joita voidaan huomioida enintään 100 euroa /vuosi.

7 TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- 1) lasten päivähoitomenot;
- 2) muut kuin 7 a §:ssä ja 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot; sekä
- 3) henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen asiakkuutta, jatkuvaa pienituloisuutta, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita.

Tarpeenmukaista täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää pääsääntöisesti toistuvais- ja pitkäaikaisasiakkaille sekä muille pienituloisille asiakkaan toimittamaan tarveselvitykseen perustuen, mikäli hakijalla muutoin on oikeus toimeentulotukeen ja ratkaisu edesauttaa henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista vastaisuudessa.

Hankintojen tarpeenmukaisuutta ja menon kohtuullisuutta arvioitaessa noudatetaan yleistä kierrätyshintatasoa.

7.1 Päivähoitomenot ja iltapäiväkerhon maksut

Kunnallisen päivähoidon laskuja ei huomioida toimeentulotukilaskelmassa. Mikäli hakija on kunnallisen päivähoitomaksun osalta toimeentulotuen tarpeessa hakemuskuukautena ja alkuperäinen lasku on toimitettu hakemuksen mukana, niin viranhaltija toimittaa viran puolesta asian siltä osin asiakasmaksuyksikön ratkaistavaksi. Toimeentulotuesta voidaan tilapäisesti huomioida yksityisen päivähoidon menoja. Mikäli hakijalla on toistuva toimeentulotuen tarve, ohjataan hakijaa hakeutumaan julkisen päivähoidon piiriin. Perusopetuslain mukaiset aamu- ja iltapäiväkerhomaksut huomioidaan laskelmassa. Muun kuin kunnallisen aamu- ja iltapäiväkerhon menoista ei huomioida sitä osaa, joka ylittää kunnan oman vastaavan palvelun maksun.

Mikäli asiakkaalla on toistuva toimeentulotuen tarve ja tarve aiheutuu kunnallisen päivähoidon maksusta, ohjataan asiakasta hakemaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 11 §:n mukainen vapautus päivähoitomaksusta.

7.2 Lastenvaunut /rattaat /yhdistelmävaunut /muut lasten tarvikkeet

Tukea myönnetään pääsääntöisesti perheelle vain kerran. Tukea myönnetään luotettaviin hankintatositteisiin tai kustannusarvioon perustuen enintään:

- lasten rattaat 85 euroa
- lastenvaunut 120 euroa
- yhdistelmävaunut 220 euroa sekä
- lasten välttämättömät muut tarvikkeet 100 euroa.

7.3 Lasten luonapito

Toimeentulotukilaskelmaan huomioidaan lasten luonapitokulut lapsen päivänormin mukaisena, mikäli hakijalla on esittää luotettava selvitys toteutuneista luonapitovuorokausista ja niihin liittyvistä muista kuluista (esim. matkakulutusitteet). Pääsääntöisesti menot huomioidaan jälkikäteen. Matkakulut huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman kulkuneuvon mukaan puolitetuna vanhempien kesken.

Mikäli luonapito ylittää tavanomaisena pidettävän luonapitoajan (joka toinen viikonloppu 4-6 vrk/kk ja puolet lapsen loma-ajoista) tulee pääsääntöisesti sen vanhemman, jonka luona lapsi asuu ja joka saa lapsilisän ja elatustuen/-avun, vastata lapsen elantomenoista ns. tavanomaisena pidettävän luonapitoajan ylimenevältä ajalta ellei erityisistä, erikseen perustelluista syistä muuta johdu. (Esim. luonapito alkaa pe klo 18 ja päättyy su klo 18 = 2 vrk.)

Täydentävässä toimeentulotuessa voidaan huomioida vanhemman ja lapsen yhteydenpidosta vanhemmalle johtuvia kohtuullisia matkakuluja selvitystä ja kulutusitteita vastaan, mikäli lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle viranomaispäätöksellä, eikä vanhempi saa matkakuluihin muuta kautta korvausta.

7.4 Lasten harrastusmenot

Lasten ohjattuun harrastusten tukemiseen voidaan huomioida enintään 200 euroa /lapsi /vuosi asiakkaan esittämään tarveselvitykseen ja tositteisiin perustuen. Muutoin jokapäiväiset harrastusmenot kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin.

7.5 Huonekalut ja kodinkoneet

Toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin kodin tarvikkeisiin, mikäli hakija ei voi muulla kohtuullisella tavalla rahoittaa hankintoja.

Erityisenä perusteena koti-irtaimistoavustuksen myöntämiselle on pitkään jatkunut asunnottomuus tai tilanne, jossa hakijalla ei ole lainkaan koti-irtaimistoa ja voidaan arvioida,

ettei hän ole itse omalla toiminnallaan aiheuttanut tilannetta eikä hänellä ole ollut mahdollista varautua hankintoihin eikä hänellä ole myöskään mahdollisuutta hankkia kodin irtaimistoa lähiaikoina eikä rahoitus sosiaalisella luotolla tule kyseeseen hakijan kohdalla.

Hakijan tulee esittää tarveselvitys ja eritelty kustannusarvio aiotuista hankinnoista ennen päätöksentekoa.

Avustus koti-irtaimistoon:

- yksin asuva enintään 300 euroa
- aviopari/avopari enintään 400 euroa
- aviopari/avopari, joilla lapsia enintään 500 euroa
- yksinhuoltaja enintään 500 euroa

Lisäksi erikseen voidaan myöntää ruokakuntakohtaiseen tarveselvitykseen perustuen ja tositteita vastaan koti-irtaimistoon tai kodinkoneisiin avustusta edullisimman vaihtoehdon mukaisesti enintään: jääkaappi 150 euroa, pölynimuri 50 euroa, pyykinpesukone, mikäli taloyhtiössä ei ole pesukonetta, 250 euroa, mikroaaltouuni 40 euroa, lasten sänky 50 euroa, aikuisten sänky 80 euroa ja vastaaviin välttämättömiin hankintoihin kierrätyshintatason mukaisesti.

7.6 Vuokravakuus / Vuokravakuussitoumus

Kiireellisessä asunnontarpeessa olevalle (asukasvalinnan tavoitteista on säädetty aravara-joitulain (1190/1993) 4 a §:ssä sekä vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) 11 a §:ssä) henkilölle / perheelle voidaan hyväksyä yhden (1) kuukauden kohtuullista vuokraa vastaava vakuussitoumus, mikäli hänellä ei ole ollut mahdollisuutta varautua eikä ennakoida asunnontarvettaan eikä hänellä ole ollut eikä ole varoja eikä tuloja hoitaa vuokranantajan vaatimaa vakuutta muulla tavoin.

Mikäli kiireellisessä asunnontarpeessa olevalla hakijalla on ollut mahdollisuus ennakoida asunnontarpeensa / vakuuden tarve ja/tai hänellä on ollut tai hänellä on varoja tai tuloja, mutta ne eivät juuri nyt ole käytettävissä vakuuteen eikä hänellä ole muitakaan tapoja hoitaa vakuutta (esim. omaisten avustus, kohtuuehtoinen luotto pankista), voidaan hakijalle myöntää vakuuteen vaihtoehtoisesti sosiaalista luottoa, mikäli hän sitoutuu luoton takaisinmaksuun maksukykyään vastaavalla maksuvarallaan (vähintään 20 euroa /kk) ja sosiaalisen luototuksen ehdot täyttyvät muutoin.

Vuokravakuussitoumus myönnetään pääsääntöisesti yhden kerran.

Mikäli henkilölle / ruokakunnalle on jo myönnetty yksi vuokravakuussitoumus ja hakija joutuu muuttamaan perherakenteen muuttumisen (perheenlisäys) takia uuteen ruokakunnan kokoa vastaavaan kohtuulliseen asuntoon, voidaan hakijoille myöntää asuntoon lisävakuussitoumuksena uuden yhden kuukauden kohtuullista vuokraa vastaavan vakuuden ja edelliseen asuntoon myönnetyn vakuuden erotusta vastaava määrä.

Vakuussitoumus, mikäli se myönnetään kunnan ulkopuolella sijaitsevaan asuntoon, on voimassa enintään vuoden vuokrasuhteen alkamispäivästä ja hakijan tulee sinä aikana järjestää vakuus joko itse tai hakea vakuuspäätös oleskelukunnan toimeentulotukiviranomaiselta.

7.7 Muuttokustannukset

Muuttokustannuksiin voidaan myöntää toimeentulotukea tarveselvityksen perusteella (eritely, mistä kustannukset aiheutuvat ja kustannusarvio), mikäli perhetilanne, työnsaanti tai opiskelu sitä edellyttää eikä korvausta makseta muun lain (esim. työvoiman liikkuvuusavustus) nojalla tai hakija ei saa muulla tavalla hoidettua muuttokulujaan.

Kunnan sisällä muutettaessa voidaan kohtuullisiksi muuttokuluiksi hyväksyä enintään 100 euroa ja kunnasta pois muutettaessa 500 euroa maksutositteita vastaan.

7.8 Erityisistä tarpeista aiheutuvat vaatehankinnat

Mikäli henkilöllä on sellaisia erityisiä vaatekuluja, jotka eivät kuulu perusosalla katettaviin menoihin, eikä menoja korvata muun lain perusteella, ne voidaan huomioida menona täydentävän toimeentulotuen laskelmassa. Hakijan tulee esittää tarpeestaan ja haettavista kuluista selvitys ja kustannusarvio ja tarvittaessa sitä tukeva viranomaisen lausunto. Pääsääntöisesti menot huomioidaan jälkikäteen maksutositteita vastaan.

Naisten romanihameen hankinnan kustannuksista voidaan hyväksyä menona enintään 400 euroa täydentävän toimeentulotuen laskelmassa joka toinen vuosi. Muu romaninaisen vaatetus, kuten röijyt ja puserot, kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin kuten myös miesten romanivaatetus.

Muutoin vaateavusta voidaan myöntää enintään 100 euroa vuodessa ellei erityisistä syistä muuta johdu.

7.9 Hautauskustannukset

Hautauskustannuksina huomioidaan kohtuulliset kustannukset siltä osin kuin vainajan jättämät varat eivät riitä hautajaiskuluja kattamaan.

Mikäli vainaja oli varaton, myönnetään hautajaiskuluihin edullisimman mukaan arkku, vaatetus, arkkuun laitto, kukat arkun päälle, vainajan kuljetus kunnan alueella ja hautapaikka /polttohautaus.

7.10 Opintolainan korot ja muut opiskelusta aiheutuvat kulut

Mikäli hakija ei saa opintolainan korkoihin Kelan opintotukikeskuksen korkoavustusta, opintolainan korot huomioidaan tositteen mukaan koron maksukuukautena niiden kuukausien osalta, jolloin hakijalla on ollut oikeus toimeentulotukeen. Korkojen pääomittaminen on ensisijainen vaihtoehto.

Tutkinnon suorittamisen kannalta pakollisiin, oppilaitoksen vaatimiin oppikirjoihin myönnetään enintään 300 euroa /lukuvuosi ja muihin pakollisiin opiskelutarvikkeisiin, joihin sisältyvät mm. työvaatteet enintään 100 euroa /lukuvuosi.

Pääsykokeisiin liittyviin maksuihin sekä niihin liittyviin mahdollisiin matkakustannuksiin voidaan myöntää pääsääntöisesti tukea yhden pääsykoemaksun osalta sekä matkustuskulut edullisimman vaihtoehdon mukaisesti, mikäli hakijalla ei ole jo ammatillista tutkintoa, jonka avulla työllistyä työmarkkinoille.

7.11 Passit ja kansalaisuushakemukset

Passin hankkimisesta aiheutuneet kulut hyväksytään menoksi ulkomaalaisille, joilla on vähintään vuoden oleskelulupa. Oleskeluvasta ja sen uusimisesta aiheutuvat kulut huomioidaan toimeentulotuessa tositteita vastaan, mikäli muut toimeentulotuen myöntämisen edellytykset ovat olemassa.

Kansalaisuushakemuksia ja siitä aiheutuvia kuluja ei hyväksytä toimeentulotuessa menoksi.

7.12 Erityisruokavalio

Erityisruokavaliosta aiheutuvia kohtuullisia lisäkustannuksia voidaan ottaa menona huomioon pääsääntöisesti enintään 70 euroa /kk siltä osin, kuin korvausta ei saada muun lain perusteella ja henkilö on osoittanut luotettavan selvityksen erityisestä tarpeestaan.

8 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 13 §:n mukaan kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea em. lain 1 §:n 2 momentissa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lainkohdan mukaan ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Ehkäisevä toimeentulotuki on suunnitelmallisen sosiaalityön väline akuutteihin kriisitilanteisiin, niiden ehkäisemiseen tai hakijan taloudellisen ja sosiaalisen elämäntilanteen hallintaan saattamiseksi.

Ehkäisevää tukea voidaan myöntää myös henkilölle /perheelle, joka ei muutoin olisi toimeentulotukeen oikeutettu, mikäli ennalta ehkäisevän tuen myöntämisellä voidaan esimerkiksi ehkäistä pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden syntyminen.

Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellyttää yleensä aina palvelusuunnitelman laatimista yhdessä asiakkaan kanssa ja päätöksen tuen myöntämisestä tekee aina sosiaalivaltuutettu.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää yleensä tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, koulutuksen loppuun suorittamiseen työmarkkina-aseman parantamiseksi, työllistymistä tukevan uuden pätevyyden tai ammatin saamiseen, asumisen turvaamiseen, rästivuokriin, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkempia myöntämisperusteita ja tuen euromääräisiä rajoja ei ole tarkoituksenmukaista tarkemmin määrittellä, koska ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan.

9 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKSMAKSUT

Toimeentulotuessa huomioidaan pääsääntöisesti julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut, ellei ole esittää erityisiä syitä käyttää yksityisiä palveluja.

Ruokaedun huomioiminen sairaalassa tai muussa laitoshoidossa olevilta:

Mikäli lyhytaikainen sairaalassaolo tai muu laitoshoidon tai sosiaalihuollon yksikössä on yli 10 vrk, ruokaetuna huomioidaan ainoastaan 10 vrk ylittävältä osalta toimeentulotukea vähentävänä 6 euroa /vrk ja päiväsairalassa olevalle 3 euroa /vrk (kirjataan laskelmaan kohtaan muut tulot) Esimerkki: Mikäli asiakas on sairaalassa /laitoksessa 20 vrk:n hoitajakson, niin ateriatuena huomioidaan 10x6 euroa = 60 euroa. Ruokaetu huomioidaan laitoksessa oloajalta niiltä kuukausilta, kun hakija hakee hoitomenoja huomioidavaksi toimeentulotuessa.

Mikäli lapsi vanhempineen on kunnan sijoittamana laitoshoidon lastensuojelun toimenpiteenä, ruokaetu ei vähennä perustoimeentulotukea.

Pitkäaikaisessa laitoshoidossa (asiakkaalla on pitkäaikaishoitopäätös ja siinä määritelty asiakasmaksu) oleville huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 7 c §:n mukainen käyttövara (vuonna 2012 99 euroa /kk) menona perusosan sijaan. Tätä 99 €/kk käyttövaraa sovelletaan myös Oulun kaupungin Kenttätien palvelukeskuksessa asuvien osalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön mak-

sukyvyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteutumista. Palvelun tuottava kunta tai kuntayhtymä voi päättää, että maksun perimättä jättämistä tai alentamista sovelletaan myös muihin maksuihin. Edellä mainittu menettely asiakasmaksun alentamiseksi on ensisijaista toimeentulotukeen nähden.

Mikäli toimeentulotukea hakeva asiakas esittää Oulun kaupungin sosiaali- tai terveydenhuollon laskuja (ei koske terveyskeskusmaksua eikä hammashoidon laskua) toimeentulotukihakemuksensa yhteydessä, ja kyseisten laskujen osalta tulee sovellettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 11 §, niin viranhaltija toimittaa viran puolesta asian siltä osin asiakasmaksuyksikön ratkaistavaksi.

Palveluasumisyksikössä vuokralla asuville (saavat asumistuen) tulee huomioida toimeentulotuen perusosalaskelmaan muuna menona se erotus, joka syntyy, kun palveluasumisen ruokamaksusta (vuonna 2012 enintään 12,30 €/pv * 30 pv/kk = 369 €/kk) vähennetään perusosaan kuuluva ravintomeno 49 %, joiden erotus jää laskelmaan muuksi menoksi. Käytäntö koskee sekä kunnan omissa asumisyksiköissä että kuntien lähettäminä muissa yksiköissä asuvia asukkaita (koskee myös muissa kunnissa sijaitsevissa yksiköissä olevia kuntalaisia/asiakkaita). Jos palveluasumista/asumispalveluja kilpailutettaessa ei ruokapäivän enimmäishintaa ole määritelty (esim. Oulun kaupungin vanhusasiakkaat), on mahdollista hyväksyä poikkeuksellisesti toistaiseksi suurempikin ruokapäivän hinta. Ruokanormin osuutena huomioidaan asiakkaan maksama todellinen hinta.

10 KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ

Pitkäaikaistyötön

Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan henkilöä, joka on ollut yhtäjaksoisesti 12 kk työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa.

Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas ja jatkuva pienituloisuus

Pitkäaikaisella toimeentulotukiasiakkuudella tarkoitetaan vähintään vuoden (12 kk) kestänyttä yhtäjaksoista asiakkuutta hakemuskuukautta edeltävänä aikana (hakija saanut toimeentulotukea).

Jatkuvalla pienituloisuudella tarkoitetaan, että toimeentulotuen hakijaruokakunta on hakemuskuukautta edeltävänä aikana ollut vähintään vuoden (12kk) Kelan minimietuuksilla (esim. työmarkkinatuella tai lasten kodinhoidontuella) tai muilla pienillä tuloilla toimeentulotukioikeuden lakkaamatta, mutta kuukausittainen tuloylijäämä on ollut vähäinen (alle 20 €/kk).

Toimeentulotuen toistuvaisasiakas

Toimeentulotuen toistuvaisiasiakkuudella tarkoitetaan vähintään kuuden (6) kuukauden asiakkuutta hakemuskuukautta edeltävänä aikana vuoden sisällä (saanut toimeentulotukea).

Uusi asiakas

Uudella asiakkaalla tarkoitetaan hakijaa, joka ei viimeksi kuluneen vuoden aikana ole saanut toimeentulotukea.